

Pau l'apòstol i el mar

Jordi SÀNCHEZ BOSCH

Es pot dir que les al·lusions que fa Pau al mar són «les normals»: en fa una a la «sorra del mar» (Rm 9,27) citant Isaïes (10,22s), però al·ludint a les promeses fetes a Abraham (Gn 22,17; 32,13; cf. 13,5; 28,14: *tês gês*); l'altra és al mar que travessaren els israelites en la sortida d'Egipte (1Co 10,1); diu que en aquest mar hi van ser «batejats» (v. 2). En aquesta última aplicació hi transparenta el mar com a símbol de mort i resurrecció, a la qual Pau afegeix la idea del baptisme com a immersió en la mort de Crist.¹

Però, com dèiem, els temes de fons són els normals, els que s'acuden a qualsevol creient jueu (vegeu, per exemple, He 11,12.29): parlen d'un mar convertit en símbol, que no entra en la vida diària.

Tanmateix, no manca en les cartes de Pau un text en el qual l'apòstol ens fa sentir la salabror de l'aigua del mar: quan, en 2Co 11,25, diu que tres vegades va naufragar, i va passar vint-i-quatre hores perdut en alta mar. El verset següent (v. 26) conté vuit vegades la paraula «perills» (*kindynoi*), en sentit d'assaltaments; en aquest context, els perills «en el mar» poden ser assaltaments per part de pirates.²

Fins i tot en aquella època, tres naufragis ja devien donar a una persona la categoria d'«home de mar». Com que tots tres ocorren en la Mediterrània, he cregut que aquest congrés, que posa aquest mar nostre en el títol, no podia deixar de recórrer aquesta singular —i insistent— experiència de l'apòstol de les nacions.³

1. El baptisme, en tant que immersió simbòlica, és símbol de mort i resurrecció, com es dedueix de Rm 6,3-5. Cf. H. FRANKMOELLE, *Das Taufverständnis des Paulus: Taufe, Tod und Auferstehung nach Röm 6* (Stuttgart 1970).

2. Sense negar que el mar tot sol ja implica prou perills i que «els perills del mar» és una frase que s'entén per ella mateixa.

3. La publicació *El mundo de la Biblia*, València 1985-1990, dedica els números 26 i 27 a la Mediterrània i els números 5, 6, 11 i 12 als viatges de Pau.

Viatges marítics mencionats

Normalment, les cartes de Pau no fan gaire al·lusió al mitjà de transport que utilitzava. Però, a part el text citat, que parla en general, pressuposen, com a mínim, dos llargs viatges en vaixell:

- el de Corint a Jerusalem, portant-hi la collecta (1Co 16,4.6; Rm 15,25);
- el de Jerusalem a Roma i a Hispània (Rm 15,24.28s).

Tots dos són indubtablement posteriors a les calamitats contades en 2Co 11,25s:⁴ signifiquen, per tant, que ni els mites i llegendes en torn a la maldat de la mar, ni l'experiència de tres naufragis i algun assaltament per part de pirates, no van poder detenir l'apòstol d'emprendre viatges marítics molt més llargs i perillosos.

El qui ens dóna indicacions més precises sobre els viatges marítics de Pau és sens dubte el Llibre dels Fets.⁵ En resseguirem les citacions, insistent en el tipus de llenguatge, més o menys «mariner», que empren.

Després de la primera visita de Pau convertit a Jerusalem, Ac 9,30 diu que els germans el conduïren (*katêgagon*) a Cesarea i, des d'allà, l'enviaren (*exapesteilan*) a Tars. No sols la lògica geogràfica, sinó la mateixa força del segon verb («l'enviaren») suggereix un mitjà de transport que condueix a la destinació.

El mitjà és clar pel que fa a la primera etapa de l'anomenat primer viatge: «baixaren (*katêlthon*, se suposa que a peu) a Selèucia i, des d'allà, navegaren (*apepleusan*) cap a Xipre» (Ac 13,4).

El pas de Xipre al continent, de Pafos a Perga de Pamfília (13,13), només es pot fer en vaixell: la forma passiva *anakhthentes* (literalment: «essent portats») serà repetidament utilitzada per a parlar del transport marítim (cf. 18,21; 20,3.13; 21,1s; 27,2.4.12; 28,11).

El retorn d'Atalia a Antioquia de Síria s'hauria pogut fer per terra, seguint la costa. Però 14,26 diu ben clar que es va fer per mar (*apepleusan*, «navegaren», com en 13,4).

4. Corresponen a aquell «anar més enllà», previst per 2Co 10,15s, quan ja «no té lloc» en les regions de l'antic ministeri (Rm 15,23).

5. Que el Llibre dels Fets reposa sobre un cúmul de notícies generalment vàlides és conclusió pràcticament universal entre els estudiosos de l'obra. L'origen d'aquestes notícies pot ser una munió de tradicions disperses, que l'autor ha recollit (cf. G. LUEDEMANN, *Das frühe Christentum nach den Traditionen der Apostelgeschichte* [Göttingen 1987]) o bé una sèrie de notes personals preses per un que realment ha acompanyat l'apòstol en diversos viatges (cf. C.J. THORNTON, *Der Zeuge des Zeugen. Lukas als Historiker der Paulusreisen* [Tübingen 1991]).

Pau i Bernabé, tot fent camí vers l'anomenat «Concili» de Jerusalem, han d'acumular una colla de consensos; per això se suggereix que hi van a peu: «travessaven (*diêrkhonto*) Fenícia i Samaria, contant la conversió dels gentils» (15,3).

L'anomenat segon viatge comença a peu per a Pau: «travessava (*diêrkheto*) Síria i Cilícia» (15,41); continua igual, entenem, fins a l'altra punta de l'Àsia Menor, a la vista del continent europeu. Allà, una visió (16,10) els empeny a «sortir» (*exelthein*) cap a Macedònia, cosa que fan «embarcant» (16,11: *anakhthentes*, com en 13,13) a Tròada i navegant recte (*euthydromêsamen*) fins a l'illa de Samotràcia, per arribar l'endemà a Neàpolis, en la terra ferma.

En terra europea, es fa a peu, seguint la Via Egnàcia, l'evangelització de Filips, Tessalònica i Berea (16,12-17,13). Però el pas de Macedònia a Acaia (concretament, de Berea a Atenes) es fa per mar (v. 14: *epi tèn thalassan*).

No cal dir que el pas d'Atenes a Corint també es devia fer per terra (18,1). Però el v. 18 dirà ben clar, amb un verb «mariner» (*exeplei*), que des de Corint Pau inicia una autèntica peregrinació marítima a Terra Santa (ell diu: «a Síria», però subratlla la santedat del moment, dient que a Cèncrees, port de Corint, hi va complir un vot). Aquest viatge és contat amb cert detall: diu que van «anar a parar» (18,19: *katêntêsan*) a Efes, com qui conta l'aparició sobtada d'un port. De la gent d'Efes se n'acomia tot seguit, dient que ja s'hi tornarà a «deixar caure» (18,21: *anakampsô*) ben aviat si Déu vol. La sortida d'Efes és expressada amb un verb conegut (*anêkhthê*, com en 13,13, etc.) i l'arribada a Cesarea amb el verb «baixar» (18,22: *katelthôn*), com qui expressa la baixada del vaixell i la continuació del viatge a peu. Aquest viatge el portarà a salutar l'Església (suposem que de Jerusalem), a Antioquia i, passat un temps, a «recórrer» (18,23: *dierkhomenos*, certament a peu) la regió de Galàcia i Frígia, on ja era conegut, per arribar a Efes, a l'altra punta de l'Àsia Menor.

Tres anys després, Pau organitza un gran viatge de comiat, fonamentalment a peu (20,1: *exêlthen poreuesthai*) cap a Macedònia i Grècia (20,2), on passa tres mesos (v. 3). D'allà en pensava sortir en vaixell (*ibíd.*: *anagesthai*) cap a Síria, però, per evitar un complot, se'n torna a Macedònia, mentre uns companys de viatge els passen davant (v. 5: *proelthontes*) i els esperen (el text diu «ens», *êmas*) a Tròada. El solemne viatge marítim a Terra Santa comença (v. 6: *êmeis de exepleusamen*) a Filips: després de cinc dies de viatge, fan una primera parada de set dies a Tròada.

De Tròada a Assos, Pau fa un tros a peu (v. 13: *pezeuein*), mentre els altres li han passat davant en vaixell (v. 13: *proelthontes epi to ploion anêkhthêmen*). Allà el recullen (v. 14: *analabontes*) per anar (*êlthomen*) a Mitilene. Se sobreentén que els altres han d'anar en vaixell, vorejant una

mena de península, per causa de la preciosa càrrega; ell, en canvi, va a peu, fent dreuera i evitant tot de perills.

Segueixen tres viatges d'un dia que, a més, es fan de dia per a tenir visibilitat enmig de molts obstacles. L'endemà surten de Mitilene (v. 15: *apopleusantes*) i van a parar (*ibíd.*: *katêntêsamen*) davant per davant de Quios (devien buscar una cala i passar la nit al vaixell). L'endemà «es llancen» (*ibíd.*: *parebalomen*) fins a Samos, i l'altre arriben (*ibíd.*: *êlthomen*) a Milet.

Hauria estat molt més pràctic anar a Efes, ciutat que comptava amb un port molt més condicionat. Però el text ens diu que Pau la va voler evitar (v. 16: *parapleusai*, tot «vorejant-la») perquè hi hauria passat massa temps i ell, havent sortit després dels Àzims (la Pasqua: v. 6), volia arribar a Jerusalem abans de la Pentecosta.

Tanmateix, els ancians de l'Església d'Efes l'han anat a trobar i l'acompanyen fins al vaixell (v. 38: *eis to ploion*). Ja embarcats (21,1: *anakhthênai*), decideixen «anar de dret» (*ibíd.*: *euthydromêsantes*, com en 16,11) a l'illa de Cos, l'endemà a la de Rodes i l'altre a Pàtara. No es podien torbar si volien fer el viatge de dia, per tal d'evitar els diversos esculls. Per altra banda, devien aprofitar diverses companyies de trànsit local, coneixedores del terreny i amb suficient poc tonatge per a ficar-se pertot arreu.

Des de Pàtara, ja no hi ha més illes. Busquen (es comprèn!) i troben una mena de «transatlàntic» (v. 2: *ploion diaperôn*) que els porti a Fenícia. S'hi embarquen (*ibíd.*: *epibantes anêkhthêmen*) i el vaixell pot anar fent ruta fins a quedar «a la vista» (v. 3: *anafanantes*) de Xipre, sense necessitat d'atracar-hi, perquè el vaixell és prou potent. Deixen l'illa a l'esquerra, naveguen (*ibíd.*: *epleomen*) cap a Sírria, i arriben (*ibíd.*: *katêlthomen*) a Tir, on el vaixell havia de deixar la càrrega (*ibíd.*: *to ploion ên apofortizome-non ton gomon*). Se suposa que ells eren la «sobrecàrrega».

A Tir hi passen set dies. Els cristians d'aquella ciutat, que no les tenen totes, s'acomiaden (v. 5: *propempontôn*; cf. altres «acomiadaments» en 15,3; 20,38; Rm 15,24; 1Co 16,6.11; 2Co 1,16; Tt 3,13) de l'apòstol pregant de genolls sobre la platja (*ibíd.*: *epi ton aigialon*). Ells (millor dit, «nosaltres»⁶) pugen al vaixell (v. 6: *anebêmen eis to ploion*) i, com a comiat de la ruta marítima (v. 7: *ton ploun dianysantes*), viatgen des de Tir fins a «anar a parar» (*ibíd.*: *katêntêsamen*) a Ptolemaida (anomenada abans «Akko» i més tard «Sant Joan d'Acre»), a la punta de la Terra Santa.

6. En els paràgrafs 110, 231 i 257 del nostre *Nascut a temps* (Barcelona 1992) suggerim una possible interpretació d'aquesta primera persona del plural, en la línia de THORNTON, *Der Zeuge*.

Des d'allà la història continua a peu, portant-los a Cesarea, a Jerusalem i altra vegada a Cesarea per dos anys.

Des del començament del c. 27, el Llibre dels Fets es converteix en la narració d'un viatge per mar, cosa que no ha passat desapercebuda als interessats en literatura marítima antiga.⁷ Recordem com la descripció d'aquell transport de presoners baixa a detalls mínims:

- el centurió Juli, de la cohort Augusta (27,1);
- una nau (*ploion*) d'Adramítium cap a les costes d'Àsia (v. 2);
- Sidó (v. 3);
- vam navegar a recer de Xipre (v. 4: *ypleusamen*);
- travessàrem (*diapleusantes*) el mar de Cilícia i arribàrem a Mira de Lícia (v. 5);
- una nau alexandrina que navegava cap a Itàlia (v. 6: *ploion... pleon*);
- arribàrem penosament davant Cnidos (*bradyploountes*: v. 7);
- passàrem sota Creta (*ypleusamen*: v. 7; cf. v. 12.13.21);
- vers Salmone (v. 7);
- Bells Ports, prop de la ciutat de Lasea (v. 8);
- Fènix, port de Creta, que mira al sud-est i al nord-est (*kata liba kai kata khôron*: v. 12);
- vam anar a parar (*ekpesein*) a una illa petita, anomenada Cauda (v. 16);
- portats d'ací d'allà (*diaferomenôn*), a l'Adriàtic (v. 27);
- l'illa anomenada Malta (28,1);
- el personatge principal de l'illa, anomenat Publi (v. 7s);
- una nau (*ploion*) alexandrina, que havia passat l'hivern a l'illa, i duia per insígnia els Dioscurs (v. 11);
- arribàrem a Siracusa (v. 12);
- vam llevar àncores (*perielontes*) i pervinguérem a Règium... a Putèols (v. 13);
- arribàrem a Roma (v. 14.16; cf. 18,2; 19,21; 23,11);
- al Fòrum d'Api i a Tres Tavernes (v. 15).

En el relat no hi manquen elements simbòlics.⁸ En el seu centre, però, hi ha la narració del naufragi (27,27-44), no exempta de detalls realistes.

7. Des de J. SMITH, *The Voyage and Shipwreck of St. Paul* (London 1856), fins a H. WARNECKE, *Die tatsächliche Romfahrt des Apostels Paulus* (Stuttgart 1987) (cf. nota 9, sobre les discussions que han provocat les posicions d'aquest autor).

8. Cf. *Nascut a temps* § 262.

El problema era que, en acostar-se a terra (v. 27), augmentava el perill d'estavellar la nau contra els esculls: la primera precaució va consistir a tirar sondes (*bolisantes*: v. 28) amb les quals veien quantes brases (*orgyias*) de profunditat tenia la mar; com que la profunditat era suficient, van desprendre les àncores (*agkyras*: v. 29), perquè el vaixell no es mogués durant la nit; amb la llum del dia, es podria veure el perill (vv. 29s). Els mariners (*nautai*: v. 30; cf. v. 27) van voler aprofitar l'ocasió escapant-se en un bot, tot deixant els pobres inexperts a mercè de les ones. Però els soldats van intervenir amollant les amarres del bot (*ta skhoinia tês skafês*: v. 32), perquè els mariners complissin el seu deure.

En la fase següent, per a poder avançar, van haver d'alleugerir (*ekoufizōn*: v. 38) la nau, tirant la càrrega de blat al mar, no sense haver-se'n atipat abans. L'endemà van descobrir una platja practicable (*kolpon tina... ekhonta aigialon*: v. 39) i es van decidir a abordar-la amb un màxim de professionalitat: van desfer les àncores i les abandonaren a la mar; afliuixaren també els lligams dels timons (*anentes tas zeuktêrias tôn pēdaliōn*), hissaren al vent la vela del trinquet (*eparantes ton artemōna tē pneousē*) i posaren proa cap a la platja, però van xocar contra un banc de sorra (*eis topon dithalasson*) i la nau s'hi va encallar (*epekeilan tēn nayn*). La proa, clavada a la sorra (*ereisasa*), va quedar immòbil, mentre la popa s'anava desfent per la violència de les onades (*elyeto ypo tês bias*: vv. 40s).

Segons la interpretació tradicional, l'illa era Malta (28,1).⁹ Des d'allà el viatge va prosseguir sense incidents fins a Putèols (v. 13), des d'on van continuar a peu, tot seguint la via Àpia, fins a Roma.

Altres viatges marítims

Fins aquí els textos explícits. No ens entretindrem a fer-ne la crítica històrica: direm simplement que els trobem molt versemblants quant als viatges en ells mateixos (comptessin o no comptessin amb un «diari de viatge» anterior a la composició dels Fets),¹⁰ però oberts a elements lle-

9. Les tradicions entorn d'aquest pas per Malta són recollides per T. FRELLER, *St. Paul's Grotto and its Visitors* (Malta 1995). Recentment, tanmateix, s'ha proposat la identificació de Melite amb Kephallonia, a l'est de Patras (cf. H. WARNECKE, *War Paulus wirklich auf Malta?* [Stuttgart 1992]), teoria que no ha quedat sense resposta (cf. A. SUHL, «Gestrandet! Bemerkungen zum Streit über die Romfahrt des Paulus», *ZTK* 88 [1991] 1-28).

10. Com indicàvem en la nota 5, cap comentarista no pressuposa pura invenció per part de Lluc. Entre les «fonts» de l'obra més repetidament invocades, figura un diari de viatge amb tots els detalls de la navegació. Però aquest possible diari mostra bastant clarament les característiques del llenguatge de Lluc: «Le journal de route a 107 mots qui lui sont communs avec le reste

gendaris quant a certes circumstàncies concomitants. Per exemple: tot el que fa referència al discurs de Pau als ancians d'Efes¹¹ i al protagonisme de Pau en tota la travessia de Cesarea a Roma (cf. 27,9s.21-26.31-36; 28,3-6).

Sobre la base de la seva historicitat substancial, els textos estudiats ens donen bones pautes per a ampliar la llista dels viatges marítims en la vida de l'apòstol.

Per començar, la connexió marítima entre Tars i Cesarea, com a «port» de Jerusalem, reportada en Ac 9,30, devia ser camí fressat en la vida anterior de Pau: Cesarea era el port que Herodes havia preparat a fons per a una arribada feliç dels pelegrins i Tars era com la nineta dels ulls en la navegació militar romana: des d'allà les flotes romanes esperaven el dia de la conquesta d'Egipte (recordem l'encontre de Marc Antoni i Cleopatra!). Era un trajecte relativament sense perills, adequat, per altra banda, al transport de jueus piadosos: podien carregar el vaixell d'aliments *kosher*, evitant múltiples «perills» alimentaris i contactes no permesos.

En segon lloc, la connexió entre Síria i Cilícia, important en una certa fase de l'apostolat paulí (Ga 1,21), es pot fer prou bé per terra, però convé no oblidar la proximitat marítima entre les capitals de les dues regions, Antioquia (millor dit, Selèucia) i Tars. Sense oblidar que, segons com es miri, Cesarea també formava part de «Síria» (cf. Ac 18,18.22) i podia haver estat lloc de sojorn de l'apòstol.

Tot i que podien ser molts, aquests viatges entre grans ports no ens donen el marc més idoni per a col·locar-hi els tres naufragis i l'estada d'una nit i un dia en alta mar de què ens parla 2Co 11,25. Sobretot si entenem que Ac 27,27-44 ens donen un bon «model» de naufragi: l'arribada poc venturosa a una costa difícil. D'altra banda, la connexió Tars-Selèucia-Cesarea ressegueix sempre la costa: fa menys probable la permanència forçosa d'una nit i un dia en alta mar, deguda a algun llamp o a alguna forta tempesta que ha partit el vaixell i no deixa altra esperança que el salvament per part d'una altra nau.

Totes quatre aventures, anteriors a la segona carta als Corintis, podien succeir tant durant l'anomenat primer viatge de Pau (Ac 13 i 14) com durant el viatge de Corint a Cesarea, passant per Efes, de què ens parla Ac 18,18-22. Però també en el viatge d'anada i tornada a Corint des d'Efes, entre la primera i la segona carta als Corintis. Recordem que el Llibre dels

des Actes ou avec le IIIe évangile et qui ne se trouvent pas dans les autres évangiles. Nous pouvons donc conclure que toutes les parties des Actes et le IIIe évangile ont été écrits par le même auteur» (JACQUIER, *Les Actes des Apôtres*, Paris 1926, p. LXI; vegeu els quadres de pp. LXII-LXIII).

11. Tal com ens l'emmarca 20,17s, li hauria fet perdre bastant més temps que una parada a Efes (cf. HAENCHEN i PESCH in h. l.).

Fets no parla d'aquest viatge, però els exegetes el postulen, de manera pràcticament unànime, com a peça essencial en la crisi de Corint.¹²

Podem imaginar l'apòstol, «escaldat» per la crisi de Galàcia i per la carta que els ha hagut d'escriure, alarmat per males notícies que li arriben de Corint, de camí cap a un intent de resoldre la crisi o de tornada sense haver-la pogut resoldre... Si en aquells moments li va tocar d'anar saltant perillosament per aquell rosari d'illes que hi ha pel camí (Ac 20,15s en mencionen algunes) o de passar una nit i un dia en alta mar, l'apòstol hi podia acumular una vegada més tots aquells sentiments que expressa la carta escrita poc després, especialment quan parla de les seves «morts» (cf. 2Co 1,9s; 4,11s; 11,23).

En els seus últims capítols, la biografia marítima de Pau pot anar més enllà del que en diu el Llibre dels Fets, si l'apòstol, després dels seus dos anys de captivitat a Roma, es va poder incorporar a l'activitat evangelitzadora. Aquesta possibilitat, no admesa per tots els exegetes, podia anar en dues direccions: un retorn de Pau als escenaris del seu apostolat anterior, com postula la hipòtesi «posteriorista» respecte de la composició de les Pastors, o bé un viatge de l'apòstol «fins a l'extrem de l'Occident», tal com pot deduir-se de la Primera Carta de Climent (V 7). Personalment, creiem que no es va complir la primera d'aquestes hipòtesis, sinó la segona.¹³

En qualsevol cas, l'important és que Pau tenia la idea d'anar fins a Hispània (Rm 15,24-28), situada precisament a l'altre extrem de l'Occident (com qui segueix la línia del sol, que en pocs instants arriba d'Orient a Occident), complint així l'encàrrec d'arribar «fins a l'extrem de la terra» (cf. Ac 1,8; 13,47; Rm 10,18).

Vivència paulina del mar

Fins ara ens hem acontentat d'establir una sèrie de fets tangibles. Però, fins i tot en un estudi històric, és bo de poder anar una mica més endins i descobrir la dimensió humana que comporten. En el cas de Pau, la visió del mar amb tots els seus perills devia anar acompanyada d'un gran sentit de la fragilitat humana, posada en mans del poder infinit de Déu.

Qualsevol travessia per mar devia donar-li una certa sensació de «miracle», de pas de la mort a la vida, com ho va ser per als israelites la travessia del desert i el «baptisme» en el Mar Roig (2Co 10,2).

12. Cf. *Nascut a temps* § 186.

13. En parlem a *Nascut a temps* §§ 267, 278 i en l'article «L'autor de les Cartes Pastors», *RCatT* 12 (1987) 55-95.

A més, l'apòstol veia el baptisme com una mena d'immersió en la mort de Crist (Rm 6,3-5) i l'eucaristia com un «anunci» de la mort del Senyor, que es realitza *menjant* aquell pa i *bevent* d'aquella copa, és a dir, entrant de ple en aquell misteri (1Co 11,26). Així com el baptisme i l'eucaristia l'immergien en la mort de Crist en ordre a participar en la seva resurrecció, també cada viatge per mar el devia invitar a no confiar en ell mateix, sinó en Déu que ressuscita els morts (2Co 1,9).

En la seva tasca evangelitzadora, el mar hi tenia un paper limitat: només servia per a grans desplaçaments; l'evangelització com a tal es feia a peu (Pau mateix, en Rm 10,15, cita Is 52,7: «Que en són, de bonics, *els peus* dels missatgers de bones noves!»). En aquest sentit, podem recordar que en els tres viatges apostòlics clàssics hi figuren llarguíssimes caminades: en el primer, l'anada de Perga de Pamfília fins a Iconi, Derbe i Listra, per a retornar més tard a la mateixa Perga i Atalia (Ac 13,13-14,26). En el segon, des d'Antioquia, «escalant» el Taurus, fins a Tròada, a l'altra punta de l'Àsia Menor (15,40-16,8). En el tercer, altra vegada des d'Antioquia fins a Efes, al sud-oest de l'Àsia Menor, passant per Galàcia (18,23; 19,1). L'evangelització a peu significava la sembra, imitava el ministeri de Jesús, i era com una mena de conquesta pam a pam d'un terreny per a Crist.

Però darrere els «grans desplaçaments» per mar també s'hi descobreix un sentit teològic: transparenten el miracle de l'evangeli que, amb rapidesa comparable a la del sol, arribava d'Orient a Occident, a punts cada vegada més llunyans. En terminologia no bíblica, diríem que el viatge per mar assenyala el «salt de qualitat» en l'obra evangelitzadora: aquell salt que només Déu li pot fer fer. Aquesta sensació de «salt» important és especialment subratllada en el Llibre dels Fets, en el segon viatge, per la visió que els fa passar a Macedònia (16,9-11) i per tota la transformació, orquestrada certament per Lluc, d'un simple transport de presoners cap a Roma en una autèntica expedició triomfal de l'evangeli, sota el guiatge de Pau, que ha rebut l'encàrrec d'anunciar la bona nova al Cèsar (cf. 27,9s.21-26.31-36; 28,3-6).

Però també el viatge de Cesarea a Tars, després de la primera visita de Pau convertit a Jerusalem (Ac 9,30), devia significar moltíssim en la vida de l'apòstol: amb la benedicció de Pere, anava a Síria i Cilícia (Ga 1,21), al lloc on els cristians havien fet el pas cap a l'evangelització dels gentils (Ac 11,19-26).

De manera semblant, el «salt» d'Antioquia a Xipre (Ac 13,4) i de Xipre al continent, de Pafos a Perga de Pamfília (13,13) implica un altre «salt de qualitat» en la història de l'apòstol: el pas a un apostolat «a mar obert», en què l'evangeli s'anuncia, no per simple desplaçament d'una comunitat, sinó

directament a les places, fins i tot entre aquells que no tenen ni la idea del Déu veritable (recordem Ac 14,11-18).

En amollar les amarres per a cadascun d'aquests viatges, Pau devia sentir que entrava una vegada més en el misteri de Crist, com a misteri de mort i resurrecció, i que aquest misteri era garantia de l'èxit en el seu apostolat.